

*Старенький О. С.,
кандидат юридичних наук,
старший юрист
ТОВ «Торговий Дім «Агрохімхолдинг»*

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА ВИДІВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ ЗАХИСНИКА ЯК СУБ'ЄКТА ДОКАЗУВАННЯ У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ

У статті за результатами проведеного аналізу вітчизняних і зарубіжних наукових джерел, положень чинного кримінального процесуального законодавства України визначено поняття та види кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні.

Ключові слова: кримінальні процесуальні гарантії; захисник; суб'єкт; доказування; досудове розслідування.

В статті по результатам проведеного аналізу отечественных и зарубежных научных источников, положений действующего уголовного процессуального законодательства Украины определено понятие и виды уголовных процессуальных гарантий защитника как субъекта доказывания в досудебном расследовании.

Ключевые слова: уголовные процессуальные гарантии; защитник; субъект; доказывание; досудебное расследование.

В умовах функціонування та розвитку змагального кримінального судочинства виникає потреба в розробленні належних кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні, наявність яких забезпечувала б не лише ефективність реалізації змагальних засад кримінального провадження у досудовому розслідуванні, а й відповідала б потребам правозастосовної практики. Дослідження цього питання неможливе без з'ясування поняття та видів кримінальних процесу-

альних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні.

Незважаючи на те, що питання кримінальних процесуальних гарантій, теорії кримінального процесуального доказування неодноразово були предметом наукових пошуків провідних учених-процесуалістів, зокрема Ю. П. Аленіна, В. Д. Берназа, А. М. Бірюкової, Т. В. Варфоломєєвої, І. В. Гловюк, В. Г. Гончаренка, В. О. Гринюка, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. П. Кучинської, Л. М. Лобойка, М. М. Михеєнка, В. Т. Нора, М. А. По-

горецького, С.Л. Савицької, Д.Б. Сергєєвої, С.М. Смокова, С.М. Стахівського, М.М. Стоянова, М.С. Строговича, О.Ю. Татарова, Л.Д. Удалової, В.І. Фаринника, С.А. Шейфера, М.С. Шумила, О.Г. Шило, О.Г. Яновської та інших, результати проведеного аналізу наукових джерел свідчать про те, що поняття та види кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні залишаються недослідженими. Чинне кримінальне процесуальне законодавство України також не визначає, що слід розуміти під зазначеними правовими категоріями.

Відсутність цього поняття у науковій літературі, а також у кримінальному процесуальному законодавстві України є одним із чинників, який негативно впливає на ефективність доказування захисником у досудовому розслідуванні. У зв'язку з цим виникає необхідність у визначенні поняття та видів кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні, що є метою нашої статті.

Для того, щоб правильно сформулювати поняття кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні, необхідно з'ясувати, що собою являють кримінальні процесуальні гарантії. У цьому контексті, як слушно зазначають окремі науковці, в умовах України, де є поширеною корупція у правоохоронних та судових органах, де недостатньо високий рівень професіоналізму правозастосовців (працівників оперативно-розшукових підрозділів, слідчих, прокурорів, суддів, адвокатів), де поширений правовий нігілізм у суспільстві, передбачені чинним КПК України процесуальні гарантії потребують подальшого удосконалення з урахуванням зазначених чинників. Для цього, перш за все, необхідно визначити поняття процесуальних гарантій щодо якого у теорії кримінального процесу відсутня єдність думок. Немає поняття кримінальних

процесуальних гарантій і в чинному КПК України, а також інших правових актах, що й актуалізує його розробку [1].

При визначенні поняття кримінальних процесуальних гарантій потрібно зважати на те, що «поняття є формою думки, в якій неодмінно що-небудь стверджується відносно предметів і явищ, їх властивостей, зв'язків і відносин, і яка володіє властивістю виражати або істину, або брехню. У понятті на першому плані повинно бути твердження про наявність ознак, властивостей предмета. При визначенні поняття виділяються відмінні істотні властивості (ознаки)», поняття кримінальних процесуальних гарантій, як і будь-яке правове поняття, повинно характеризуватися відносною статичністю, завершеністю, і з огляду на його обсяг та зміст досить чітко зафіксувати точно визначений рівень (зріз) знань про найбільш загальні та істотні риси і властивості кримінально-процесуальних гарантій. Виходячи з цього, поняття кримінальних процесуальних гарантій повинно стати логічною формою збагнення сутності й закономірностей їх функціонування та розвитку і внаслідок цього виступати у кримінально-процесуальному, науковому та практичному пізнанні в якості інструменту, способу розуміння й фіксації досягнутих знань у зазначеній сфері. Визначене поняття кримінальних процесуальних гарантій, яке б відповідало їх сутності, повинно знайти нормативне вираження, бути ясним, легким для розуміння, щоб усі, хто його читатиме, міг однаково розуміти його суть [2, с. 456–457].

Визначаючи поняття кримінальних процесуальних гарантій, доцільно звернути увагу на те, що окремі вчені, на нашу думку, необгрунтовано та безпідставно вказують, що у процесуальній літературі загально прийнято визначати кримінальні процесуальні гарантії як установлені законом засоби і способи, що сприяють успішному здійсненню правосуддя, захисту прав і законних інтересів особи [3, с. 59], або ж стверджу-

ють, що у науці до визначення поняття «кримінально-процесуальних гарантій» наявний фактично єдиний підхід до конкретизації [4, с. 41], оскільки результати проведеного аналізу зарубіжної [5, с. 56; 6, с. 88; 3, с. 59; 7, с. 21; 8, с. 52; 9, с. 44; 10, с. 117; 11, с. 11 та ін.] та вітчизняної [12, с. 27; 13, с. 32; 14, с. 16–17; 15, с. 20; 16, с. 13; 17, с. 19; 18, с. 23; 19, с. 28; 20, с. 52; 21, с. 28; 22, с. 13; 23, с. 30; 24, с. 19; 25, с. 21; 26, с. 37; 27, с. 54; 1; 28, с. 22; 29, с. 31; 30, с. 94; 31, с. 47 та ін.] процесуальної літератури дають підстави для висновку, що дослідники по-різному визначають зміст і сутність кримінальних процесуальних гарантій.

Кримінальні процесуальні гарантії вчені розглядають як передбачені кримінально-процесуальним законом засоби [5, с. 56; 7, с. 21; 13, с. 32; 18, с. 19; 19, с. 28; 22, с. 13; 24, с. 19; 25, с. 37; 26, с. 37; 30, с. 94; 31, с. 47]; систему правових засобів [27, с. 54]; встановлені законом засоби і способи [1; 3, с. 59; 10, с. 117; 28, с. 22; 1]; систему встановлених процесуальним законом умов [17, с. 19]; передбачені кримінально-процесуальним законом умови, засоби та способи [20, с. 52]; встановлені процесуальним законом заходи [16, с. 13]; встановлені кримінально-процесуальним законодавством і підзаконними актами правила [29, с. 31]; сукупність установлених законом правових норм [14, с. 16; 21, с. 28; 25, с. 37]; весь кримінальний процесуальний порядок [14, с. 16; 21, с. 28; 25, с. 37]; систему прийомів [23, с. 169] тощо.

Немає єдності думок серед науковців й щодо сутності кримінальних процесуальних гарантій. Так, одні зазначають, що кримінальні процесуальні гарантії направлені на забезпечення ефективного здійснення кримінального провадження, виконання його завдань [24, с. 19; 26, с. 37]; створення умов для виконання завдань кримінального процесу, справедливого правосуддя [16, с. 13]; забезпечення ефективного функціонування кримінального процесу [18, с. 19].

Інші правники більш повно розкривають сутність кримінальних процесуальних гарантій, стверджуючи, що вона полягає в забезпеченні реалізації їхніх прав, а також здійсненні правосуддя в кримінальних справах і виконанні завдань кримінального судочинства [20, с. 52]; забезпеченні можливості здійснення, захисту прав і свобод, законних інтересів громадян, які беруть участь у кримінальному процесі [32, с. 8]; забезпеченні реалізації прав та обов'язків суб'єктів кримінального процесу, завдань кримінального процесу [10, с. 117; 22, с. 13]; реалізації прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, функціонуванні того чи іншого суспільного й правового інституту [15, с. 20]; забезпеченні досягнення завдань кримінального судочинства й охорони прав і законних інтересів суб'єктів, які беруть у ньому участь [13, с. 32; 33, с. 23; 19, с. 28]; здійсненні завдань кримінального судочинства, насамперед захисту прав і законних інтересів осіб, що притягаються до кримінальної відповідальності [7, с. 21]; забезпеченні інтересів правосуддя та прав, свобод і законних інтересів особи [29, с. 31]; забезпеченні виконання завдань кримінального провадження та наданні можливості суб'єктам кримінального процесу виконувати обов'язки та реалізовувати права [25, с. 21]; забезпеченні прав, свобод і законних інтересів осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, з метою реалізації завдань кримінального провадження [28, с. 22].

Як бачимо, єдиного усталеного підходу до розуміння поняття та сутності кримінальних процесуальних гарантій серед учених немає. На наш погляд, для правильного визначення поняття кримінальних процесуальних гарантій необхідно з'ясувати, що собою являє термін «гарантія». В етимологічному розумінні термін «гарантія» визначається як порука в чомусь, забезпечення чого-небудь; умова, що забезпечує успіх чого-небудь [34]. Виходячи із зазначеного, можемо виокремити такі складові терміну «га-

рантія»: 1) порука; 2) умова; 3) забезпечувати. Порука – це запевнення, гарантія в чому-небудь; умова, що забезпечує успіх чогось [35]. Умова – це необхідна обставина, яка уможливорює здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь; обставина, особливість реальної дійсності, за якої відбувається або здійснюється що-небудь; правило, яке існує або встановлено в тій чи іншій галузі життя, діяльності, яке забезпечує нормальну роботу чого-небудь [36]. Забезпечувати – це створення надійних умов для здійснення чого-небудь; гарантувати щось; захищати, охороняти що-небудь від небезпеки [37]. У зв'язку з цим, на нашу думку, при визначенні поняття кримінальних процесуальних гарантій доцільно оперувати саме терміном «умова».

Суперечливою, на наш погляд, є точка зору тих фахівців, які вважають, що сутність кримінальних процесуальних гарантій полягає лише в охороні прав і законних інтересів суб'єктів, які беруть у ньому участь [13, с. 32; 33, с. 23; 19, с. 28] чи захисту прав і законних інтересів осіб, що притягаються до кримінальної відповідальності [15, с. 21], оскільки для того, щоб забезпечити належний рівень захисту та охорони прав і законних інтересів учасників кримінального провадження, самі учасники кримінального провадження, як і суб'єкти, які забезпечують охорону прав і законних інтересів учасників кримінального провадження (наприклад, слідчий, суд тощо), повинні мати ефективні законні можливості для реалізації їхніх прав та виконання обов'язків.

Викликає також заперечення позиція тих учених, які зазначають, що сутність кримінальних процесуальних гарантій зводиться лише до реалізації прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження [20, с. 52; 28, с. 22], оскільки кримінальні процесуальні гарантії повинні бути спрямовані як на реалізацію прав учасників кримінального провадження, так і на виконання їхніх обов'язків, що, своєю чергою,

забезпечить реалізацію публічних інтересів кримінального процесу та виконання завдань кримінального провадження [30, с. 93].

У цьому контексті доцільно навести позицію Ю. П. Аленіна та Ю. О. Гурджі, які зазначають, що теоретична значимість питання щодо публічної природи гарантій прав особи у кримінальному судочинстві обумовлена наступним. По-перше, тією увагою, яка звернена сучасною теорією держави і права, теорією прав людини, конституційним правом, теорією кримінального процесу на становище особи та її інтереси у «структурі цінностей» держави і на переорієнтацію правозастосовчої практики на природно-правові цінності. По-друге, запитом законотворчої практики на розроблення системи гарантій прав особи і механізму їх реалізації при здійсненні правосуддя. Такий «запит» може бути сформульований тільки там, де значення окремої особи «виведено» у ряд найважливіших державних і суспільних цінностей. Дане становище характерно для країн, правова політика яких визначається завданням формування правової держави. Правова політика як особлива форма вираження державної політики, спосіб юридичної легітимації, закріплення і здійснення політичного курсу держави, волі її офіційних лідерів і владних структур, реалізується, у першу чергу, в конституції, законах, інших основних нормативно-правових актах. Саме це визначає нормативно-правовий аспект розгляду джерел публічності гарантій прав особи у кримінальному судочинстві. Найважливішим тут є положення конституційного права про нормативність Конституції України, включаючи конституційні настановлення та принципи. Результат нормативності перших (у тому числі ст. 1 Конституції України) – юридичне закріплення правових орієнтирів, цільових настановлень для організації правового регулювання і правозастосовчої діяльності. Своєю чергою, нормативність конституційних принципів

(у тому числі її ст. 3 Конституції України) обумовлює цілеспрямований вплив на правову систему і надає їм статус конституційно-правових принципів, якими повинні керуватися всі правотворчі та правозастосовчі органи, громадяни та інші суб'єкти конституційно-правових відносин [38, с. 31].

Варто зазначити, що кримінальні процесуальні гарантії спрямовані також на забезпечення реалізації прав та виконання обов'язків суб'єктів, які залучаються до кримінального провадження: свідок, перекладач (сурдоперекладач), експерт, спеціаліст, заставодавець, поняті, секретар судового засідання, судовий розпорядник та ін. Окрім того, кримінальні процесуальні гарантії спрямовані на забезпечення реалізації прав і виконання обов'язків осіб, які здійснюють кримінальне провадження (слідчий (детектив), прокурор, слідчий суддя, суд). Відповідні суб'єкти мають бути зацікавлені у тому, щоб учасники кримінального провадження були обізнані у своїх правах та обов'язках й могли належним чином їх використовувати та виконувати, оскільки лише в цьому випадку будуть створюватися належні умови для забезпечення виконання завдань кримінального провадження.

Виходячи з вищезазначеного можемо визначити такі сутнісні ознаки кримінальних процесуальних гарантії: 1) умови; 2) регламентовані кримінальним процесуальним законодавством; 3) спрямовані на реалізацію повноважень учасників кримінального провадження, слідчим суддею та судом; 4) спрямовані на захист й охорону прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження, слідчого судді та суду; 5) спрямовані на забезпечення вирішення завдань кримінального провадження. Подібні сутнісні ознаки кримінальних процесуальних гарантії виокремлюють й інші науковці [1; 2, с. 92].

Отже, кримінальними процесуальними гарантіями є регламентовані кримінальним процесуальним законодавством

умови, що спрямовані на реалізацію повноважень учасників кримінального провадження, слідчого судді та суду, забезпечення захисту й охорони прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження, слідчого судді та суду, а також вирішення завдань кримінального провадження.

Запропоноване нами поняття кримінальних процесуальних гарантії, на наш погляд, має науково-методологічне значення для визначення поняття кримінальних процесуальних гарантії захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні. Водночас, перш ніж його визначити, слід звернути увагу на те, що у науковій літературі окремими вченими, окрім терміна кримінальні процесуальні гарантії, використовується також і термін кримінальні процесуальні гарантії адвокатської діяльності. Так, О.Г. Яновська вважає, що кримінальні процесуальні гарантії адвокатської діяльності – це правові засоби, які закріплені в нормах права і мають предметом свого регулювання права та обов'язки адвоката як учасника кримінального процесу, забезпечують їх реалізацію і відновлення в разі порушення [39, с. 5; 40, с. 226]. Кримінальні процесуальні гарантії адвокатської діяльності, на думку вченої, повинні виконувати подвійну функцію: 1) перешкоджати порушенню прав адвокатів з боку зобов'язаних до них суб'єктів; 2) запобігати фактам зловживання правами особисто їх власниками, тобто адвокатами [41, с. 51].

А.М. Бірюкова стверджує, що в загальному вигляді гарантії адвокатської діяльності при здійсненні захисту являють собою сукупність правових засобів, які є невід'ємним елементом системи правового регулювання кримінального процесу в Україні, що спрямовані на захист професійних прав адвоката в кримінальному процесі, забезпечення вільної реалізації його прав та обов'язків здійснювати захист обвинуваченого, підсудного [42, с. 10].

С.Л. Савицька зазначає, що кримінально-процесуальні гарантії адвокатської

діяльності після прийняття нового КПК України та Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» необхідно розмежовувати на: 1) гарантії, що являють собою правові засоби, які закріплені в нормах КПК України і мають предметом свого регулювання процесуальні права та обов'язки адвоката як захисника підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, представника потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача, учасника кримінального провадження, що надає правову допомогу свідку під час допиту чи участі у проведенні інших процесуальних дій; 2) гарантії, які закріплені у ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» й нормах КПК України та забезпечують реалізацію таких принципів адвокатської діяльності, як незалежність і конфіденційність. Йдеться про процесуальні гарантії, пов'язані з особливим порядком кримінального провадження стосовно адвоката, заборону проведення щодо нього певних дій, забезпеченням безпеки адвоката під час участі у кримінальному судочинстві тощо. Ці гарантії повністю поширюються на всі види адвокатської діяльності, передбачені ст. 19 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», і являють собою певні засоби, покликані забезпечити нормальне, тобто встановлене Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», функціонування такого недержавного самоврядного інституту, як адвокатура. Якщо розглядати кримінально-процесуальні гарантії адвокатської діяльності в останньому аспекті, то, на думку вченої, це передбачені КПК України та Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» правові засоби, які забезпечують реалізацію таких принципів адвокатської діяльності, як незалежність і конфіденційність [4, с. 42–45].

М. М. Погорецький вважає, що позиція С. Л. Савицької потребує уточнення [30, с. 97–98], та пропонує розглядати кримінальні процесуальні гарантії адвокатської діяльності, як: 1) гарантії, що

являють собою правові засоби, які закріплені в нормах КПК України і мають предметом свого регулювання процесуальні права та обов'язки адвоката як захисника підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію); 2) гарантії, що являють собою правові засоби, які закріплені в нормах КПК України та Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» і мають предметом свого регулювання процесуальні права та обов'язки адвоката як представника потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача; 3) гарантії, що являють собою правові засоби, які закріплені в нормах КПК України та Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» і мають предметом свого регулювання процесуальні права та обов'язки адвоката свідка; 4) гарантії, які закріплені у ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» й нормах КПК України та забезпечують реалізацію таких принципів адвокатської діяльності, як незалежність, конфіденційність, уникнення конфлікту інтересів, домінантність інтересів клієнтів, компетентність, добросовісність і повага до адвокатської професії [30, с. 92].

Виходячи з вищенаведеного М. М. Погорецький робить висновок, що під кримінальними процесуальними гарантіями адвокатської діяльності слід розуміти визначені кримінальним процесуальним законодавством правові засоби, які спрямовані на реалізацію прав та виконання обов'язків адвокатом, реалізацію принципів адвокатської діяльності, таких як незалежність, конфіденційність, уникнення конфлікту інтересів, домінантність інтересів клієнтів, компетентність, добросовісність та повага до адвокатської професії, а також на досягнення завдань кримінального провадження [30, с. 98].

У цілому з такою позицією варто погодитися, водночас, як вже нами було зазначено, більш доцільно при визначенні поняття кримінальних процесуальних гарантій вживати не термін засоби, а – умови, зважаючи на етимологічне значення терміну «гарантія». Окрім того, потребує уточнення позиція науковця з приводу того, що кримінальні процесуальні гарантії адвокатської діяльності спрямовані лише на реалізацію таких принципів адвокатської діяльності, як незалежність, конфіденційність, уникнення конфлікту інтересів, домінантність інтересів клієнтів, компетентність, добросовісність і повага до адвокатської професії. Варто зауважити, що процесуальна діяльність захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні спрямована не лише на реалізацію вищенаведених принципів, а також і на реалізацію принципів (засад) кримінального провадження, що закріплені в ст. 7 КПК України. У цьому контексті слушною є позиція А. М. Бірюкової, яка, говорячи про гарантії забезпечення адвокатської діяльності при реалізації права обвинуваченого на захист, зазначає, що мову потрібно вести про правові гарантії належної реалізації прав та обов'язків адвоката-захисника у кримінальному процесі, визначені законами та іншими нормативно-правовими актами України [43, с. 136]. Проте, на наш погляд, при визначенні поняття кримінальних процесуальних гарантій адвокатської діяльності їх сутність недоцільно розкривати через реалізацію відповідних принципів, оскільки принципи адвокатської діяльності, як і принципи кримінального провадження, безпосередньо функціонують під час реалізації прав та виконання обов'язків захисником. Тобто, реалізація прав і виконання обов'язків адвокатом охоплює реалізацію таких принципів адвокатської діяльності, як незалежність, конфіденційність, уникнення конфлікту інтересів, домінантність інтересів клієнтів, компетентність, добросовісність, повага до адвокатської професії, а також принципів криміналь-

ного провадження (законність, забезпечення права на захист, змагальність сторін та свобода в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості тощо).

Таким чином, можемо виокремити такі сутнісні ознаки кримінальних процесуальних гарантій адвокатської діяльності – це умови, регламентовані кримінальним процесуальним законодавством, спрямовані на: реалізацію повноважень адвоката; захист й охорону прав, свобод і законних інтересів адвоката; забезпечення вирішення завдань кримінального провадження.

Отже, кримінальні процесуальні гарантії адвокатської діяльності – це регламентовані кримінальним процесуальним законодавством умови, що спрямовані на реалізацію повноважень адвоката, забезпечення захисту й охорони прав, свобод і законних інтересів адвоката, а також вирішення завдань кримінального провадження.

Для визначення поняття кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні важливе значення має теорія кримінального процесуального доказування, зокрема поняття доказування захисником у досудовому розслідуванні. Беручи за основу розроблену М. А. Погорецьким концепцію кримінального процесуального доказування [44, с. 63–79], ми визначали поняття доказування захисником у досудовому розслідуванні як регламентовану кримінальним процесуальним законодавством пізнавально-практичну, розумову діяльність захисника, що полягає в отриманні доказів та їх використанні для обґрунтування ними своєї правової позиції, яка обумовлена власним об'єктом, предметом, метою, завданнями, засобами доказування для досягнення бажаного результату у досудовому розслідуванні. Сутність і зміст запропонованого нами поняття доказування захисником у досудовому розслідуванні більш докладно висвітлено у нашій монографії [45].

Зважаючи на визначене нами поняття кримінальних процесуальних гарантій, кримінальних процесуальних гарантій адвокатської діяльності, а також поняття доказування захисником у досудовому розслідуванні можемо виокремити сутнісні ознаки кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні – це умови, регламентовані кримінальним процесуальним законодавством, спрямовані на забезпечення реалізації повноважень захисника як суб'єкта доказування під час отримання доказів та їх використання для обґрунтування ними власної правової позиції у досудовому розслідуванні.

Отже, кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні – це регламентовані кримінальним процесуальним законодавством умови, що забезпечують реалізацію повноважень захисника як суб'єкта доказування під час отримання доказів та їх використання для обґрунтування ними власної правової позиції у досудовому розслідуванні.

Сформулювавши поняття кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні, необхідно визначити види кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні. Виходячи зі змагальних засад кримінального провадження у досудовому розслідуванні (ст. 22 КПК України), положень теорії кримінального процесуального доказування, а також урахуваючи потреби правозастосовчої практики, на нашу думку, кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні доцільно класифікувати таким чином:

1) за джерелом нормативного закріплення: а) міжнародні; б) національні;

2) за елементом правового статусу захисника: а) гарантії, що забезпечують реалізацію прав захисника як суб'єкта доказування; б) гарантії, що забезпечу-

ють виконання обов'язків захисником як суб'єктом доказування;

3) за етапом доказування у досудовому розслідуванні: а) гарантії, що забезпечують отримання доказів захисником; б) гарантії, що забезпечують використання захисником отриманих доказів для обґрунтування ними власної правової позиції;

4) за засобом отримання доказів у досудовому розслідуванні: а) гарантії, що реалізуються під час участі захисника як суб'єкта доказування у проведенні слідчих (розшукових) дій; б) гарантії, що реалізуються під час участі захисника як суб'єкта доказування у проведенні негласних слідчих (розшукових) дій; в) гарантії, що реалізуються при витребуванні захисником документів; г) гарантії, що реалізуються під час отримання захисником речей і документів; ґ) гарантії, що реалізуються під час опитування захисником учасників кримінального провадження та інших осіб; д) гарантії, що реалізуються під час залучення захисником експерта;

5) за метою проведення процесуальної дії: а) гарантії, що забезпечують отримання захисником доказів; б) гарантії, що забезпечують перевірку захисником отриманих доказів;

б) за видом доказів, які отримує та використовує захисник: а) гарантії, що забезпечують отримання та використання захисником речових доказів; б) гарантії, що забезпечують отримання та використання захисником документів; в) гарантії, що забезпечують отримання та використання захисником висновків експерта; г) гарантії, що забезпечують отримання та використання захисником показань;

7) за суб'єктом, що забезпечує отримання доказів захисником, – гарантії, що забезпечуються: а) прокурором; б) керівником органу досудового розслідування; в) слідчим (детективом); г) слідчим суддею; ґ) представником ради адвокатів регіону.

Наведена нами класифікація має не лише науково-методологічне, а й

практичне значення як для подальшої розробки теоретичних, правових і прaxeологічних засад кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні, так і для удосконалення правотвор-

чої та правозастосовчої діяльності захисника під час отримання доказів та їх використання для обґрунтування ними власної правової позиції у досудовому розслідуванні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. *Погорецький М. А.* Поняття кримінально-процесуальних гарантій [Електронний ресурс] / М. А. Погорецький // Часопис Нац. ун-ту «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2 (10). – Режим доступу: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14pmaqph.pdf>.
2. *Кондаков Н. И.* Логический словарь-справочник / Н. И. Кондаков. – М., 1975. – 524 с.
3. *Алексеев Н. С.* Очерки развития науки советского уголовного процесса / Н. С. Алексеев, В. Г. Даев, Л. Д. Кокорев. – Воронеж, 1980. – 252 с.
4. *Савицька С. Л.* Кримінально-процесуальні гарантії діяльності адвоката: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / С. Л. Савицька; Нац. акад. внутр. справ. – К., 2013. – 199 с.
5. *Строгович М. С.* Курс советского уголовного процесса / М. С. Строгович. – М., 1968. – Т. 1. – 470 с.
6. *Мартыничук Е. Г.* Субъективные права обвиняемого и их процессуальные гарантии / Е. Г. Мартыничук // Советское государство и право. – 1976. – № 7. – С. 88–95.
7. Уголовный процесс: учебник для студентов юридических вузов и факультетов / В. И. Басков, К. Ф. Гуценко, М. А. Ковалев и др.; под ред. К. Ф. Гуценко. – М.: Зерцало, 1997. – 575 с.
8. Уголовно-процесуальное право Российской Федерации: учебник / Л. Б. Алексеева, Л. А. Воскобитова, В. А. Давыдов и др. под ред. П. А. Лупинской. – М.: Юристъ, 2004. – 800 с.
9. Уголовно-процесуальные основы деятельности органов внутренних дел. Учебное пособие / Б. Т. Безлепкин, И. М. Гуткин, В. А. Михайлов и др.; под ред. Б. Т. Безлепкина. – М.: Изд-во Акад. МВД СССР, 1988. – 181 с.
10. *Капинус Н. И.* Процессуальные гарантии прав личности при применении мер пресечения в уголовном процессе: монография / Н. И. Капинус. – М.: Изд. Дом «Буквед», 2007. – 416 с.
11. Уголовно-процесуальное право Российской Федерации: учебник / Л. Н. Башкатов, Б. Т. Безлепкин, М. В. Воровской и др. под ред. И. Л. Петрухина. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М.: Проспект, 2009. – 672 с.
12. *Яновська О. Г.* Правові гарантії діяльності адвоката-захисника в кримінальному процесі України: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / О. Г. Яновська. – К., 1998. – 214 с.
13. *Михеєнко М. М.* Кримінальний процес України / М. М. Михеєнко, В. Т. Нор, В. П. Шибіко. – К.: Либідь, 1999. – 536 с.
14. Кримінальний процес України: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закладів освіти / Ю. М. Грошевий, Т. М. Мірошниченко, Ю. В. Хоматов та ін.; [за ред. Ю. М. Грошевого та В. М. Хотенця]. – Харків: Право, 2000. – 496 с.
15. *Трофименко В. М.* Кримінально-процесуальні гарантії особистості в стадії судового розгляду: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / В. М. Трофименко. – Х., 2000. – 188 с.
16. *Кучинська О. П.* Кримінальний процес України: навч. посіб. / О. П. Кучинська, О. А. Кучинська. – Київ: Прецедент, 2005. – 202 с.
17. *Коваленко Є. Г.* Теорія доказів у кримінальному процесі України: підручник / Є. Г. Коваленко. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 632 с.
18. *Лобойко Л. Н.* Уголовно-процесуальное право: учебное пособие: курс лекций / Л. Н. Лобойко. – Х.: Одиссей, – 2007. – 672 с.
19. *Назаров В. В.* Кримінальний процес України: навч. посіб. / В. В. Назаров, Г. М. Омеляненко. – К.: Атіка, 2007. – 584 с.
20. *Никоненко М. Я.* Кримінально-процесуальні гарантії прав і законних інтересів особи, яка підозрюється у вчиненні злочину: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / М. Я. Никоненко. – К., 2007. – 261 с.
21. Кримінальний процес: підручник / за ред. Ю. М. Грошевого та О. В. Капліної. – Х.: Право, 2010. – 608 с.
22. Кримінальний процес України: навч. посіб. для підготовки до іспиту / За заг. ред. Ю. П. Алєніна. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2010. – 328 с.

23. *Безносюк А. М.* Гарантії достовірності показань підозрюваного та обвинуваченого: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / А. М. Безносюк; Нац. акад. внутр. справ. – К., 2012. – 222 с.
24. Кримінальний процес України у питаннях і відповідях: навальний посібник / Л. Д. Удалова, В. В. Рожнова, Д. О. Савицький, О. Ю. Хабло. – [3-є вид., перероб. і доповн.]. – К.: «Видавець», 2012. – 275 с.
25. Кримінальний процес: підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін.; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. – Х.: Право, 2013. – 824 с.
26. Кримінальний процес: підручник / ред.: В. В. Коваленко, Л. Д. Удалова, Д. П. Письменний. – К.: ЦУЛ, 2013. – 544 с.
27. *Кучинська О. П.* Роль принципів кримінального провадження в механізмі забезпечення прав його учасників: дис. ... доктор. юрид. наук: спец. 12.00.09 / О. П. Кучинська; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2013. – 441 с.
28. *Зуєв В. В.* Кримінальні процесуальні гарантії прав особи при міжнародному співробітництві під час кримінального провадження: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / В. В. Зуєв; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2015. – 220 с.
29. *Смоков С. М.* Запобіжні заходи та кримінально-процесуальні гарантії їх застосування: навч. посіб. / С. М. Смоков. – Одеса: ОДУВС, 2015. – 134 с.
30. *Погорецький М. М.* Кримінальні процесуальні гарантії адвокатської таємниці у досудовому розслідуванні: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / М. М. Погорецький; Нац. акад. внутр. справ. – К., 2015. – 238 с.
31. *Удалова Л. Д.* Теорія судових доказів в питаннях і відповідях: навч. посіб. / Л. Д. Удалова, Д. П. Письменний, Ю. І. Азаров. – К.: ЦУЛ, 2015. – 104 с.
32. *Куцова Э. Ф.* Гарантії прав личности в советском уголовном процессе. Предмет, цель, содержание / Э. Ф. Куцова. – М.: Юрид. лит., 1973. – 200 с.
33. *Удалова Л. Д.* Кримінальний процес України. Загальна частина: навч. посіб. / Л. Д. Удалова. – К.: Кондор, 2005. – 152 с.
34. Словник української мови [Електронний ресурс]: [в 11 т.]. – 1971. – Т. 2. – С. 29. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/gharantija>.
35. Словник української мови [Електронний ресурс]: [в 11 т.]. – 1976. – Т. 7. – С. 294. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/poruka>.
36. Словник української мови [Електронний ресурс]: [в 11 т.]. – 1979. – Т. 10. – С. 441. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/umova>.
37. Словник української мови [Електронний ресурс]: [в 11 т.]. – 1972. – Т. 3. – С. 18. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/zabezpechuvaty>.
38. *Аленін Ю.* Публічна природа гарантій прав особи у кримінальному процесі / Ю. Аленін, Ю. Гурджи // Право України. – 2003. – Вип. 4. – С. 30–32.
39. *Яновська О. Г.* Правові гарантії діяльності адвоката-захисника в кримінальному процесі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / О. Г. Яновська; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 1997. – 19 с.
40. *Адвокатура України: підручник / М. А. Погорецький, О. Г. Яновська.* – К.: Юрінком Інтер, 2014. – 475 с.
41. *Яновська О.* Система гарантій адвокатської діяльності: крок до громадянського суспільства / О. Яновська // Право України. – 1996. – № 5. – С. 48–51.
42. *Бірюкова А. М.* Забезпечення адвокатурою конституційного права обвинуваченого на захист у кримінальному процесі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / А. М. Бірюкова; Одес. нац. юрид. акад. – О., 2006. – 20 с.
43. *Бірюкова А. М.* Гарантії адвокатської діяльності при здійсненні захисту / А. М. Бірюкова // Вісник Академії адвокатури України. – 2007. – № 10. – С. 135–138.
44. *Погорецький М. А.* Нова концепція кримінального процесуального доказування / М. А. Погорецький // Вісник кримінального судочинства України. – 2015. – № 3. – С. 63–79.
45. *Старенький О. С.* Кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні: теорія та практика: монографія / О. С. Старенький; [за загал. ред. д. ю. н., проф. М. А. Погорецького]. – К.: Алерта, 2016. – 336 с.

Starenkyi O. Concerning the definition and types of the criminal procedural guarantees of the defender as a subject of proving in the pre-trial investigation

The article on the results of the analysis of domestic and foreign scientific sources, the current provisions of the criminal procedural legislation of Ukraine defines the concept and types of criminal procedural safeguards defender as a subject of proof in the pre-trial investigation.

The criminal procedural safeguards of criminal procedural guarantees of advocacy were stated in the article.

We give the definition of proof counsel in pre-trial investigation, during which the author understands the criminal procedure law regulated informative and practical, mental activity defender, which is to obtain evidence and to use them to justify their legal position, which is due to its own object, subject, aim, objectives, means of proof to achieve the desired result in pre-trial investigation.

It is noted that criminal procedural safeguards defender as a subject of proof in the pre-trial investigation is regulated by criminal procedure law provided that the implementing authority provide defence counsel as subject of proof when receiving evidence and using them to justify their own legal position in the pre-trial investigation.

In conclusion, criminal procedural safeguards defender as a subject of proof in the pre-trial investigation advisable classified as follows: 1) the source of regulatory consolidation; 2) on the legal status of the defender; 3) the stage of proof in the pre-trial investigation; 4) by means of obtaining evidence in pre-trial investigation; 5) for the purpose of legal proceedings; 6) according to the type of evidence that receives and uses the back; 7) on the subject, which gives a proof protector.

Key words: *criminal procedural guarantees; defender; subject; proof; pre-trial investigation.*

Стаття надійшла до редакції журналу 18.12.2016 р.